

9. SINIF LİSE ÖĞRENCİLERİNİN OKUL DIŞI TARİH ÖĞRETİMİ VE MÜZE EĞİTİMİNE YÖNELİK TUTUMLARININ ARAŞTIRILMASI “TARİH KOKAN MEKTUPLAR”* **

INVESTIGATION OF 9TH GRADE STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS OUT-OF-SCHOOL HISTORY TEACHING AND MUSEUM "LETTERS THAT SMELL HISTORY" * **

Ezel Öykü ŞENGÜL

Öğrenci, Hacettepe Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
sezelayku@gmail.com
Orcid No: 0000-0002-7544-0006

Mustafa Hakan ŞEN

Öğretmen, Kayseri Özel Tekden
Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi
smustafahakan@gmail.com
Orcid no: 0009-0003-4273-4897

Özcan Elzem ŞENGÜL

Öğretmen, Şehit Ünal Olgun
Bilim ve Sanat Merkezi
elzemsengul@gmail.com
Orcid No: 0000-0002-0135-6944

Geliş Tarihi/Received:
14/12/2023

Kabul Tarihi/Accepted:
17/10/2025

e-Yayın/e-Printed:
31/12/2025

Özgün Araştırma Makalesi/ Original Research

Kaynakça Bilgisi: Şengül, E., Ö., Şen, H. ve Şengül, Ö., E. (2025). 9. sınıf lise öğrencilerinin okul dışı tarih öğretimi ve müze eğitime yönelik tutumlarının araştırılması “Tarih kokan mektuplar”. İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi, 10(2), 142-165.

Citation Information: Şengül, E., Ö., Şen, H. and Şengül, Ö., E. (2025). Investigation of 9th grade students' attitudes towards out-of-school history teaching and museum "Letters that smell history". Journal of Research in Informal Environments, 10(2), 142-165.

* Bu çalışma; TÜBİTAK 51. Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması'na 1. yazar tarafından 2. Yazar danışmanlığında katılım sağlanan ve tarih alanında Türkiye 3. lüğü kazanan projenin bir bölümünün geliştirilerek makaleye dönüştürülmüş halidir.

** Bu çalışmanın bir bölümü, 2. Uluslararası İnformel Öğrenme Ortamları Kongresi'nde “Sözlü Bildiri” olarak sunulmuştur.

* This study is a developed version of a project that was submitted to the 51st TÜBİTAK High School Students Research Projects Competition by the first author under the supervision of the second author and won third place in Turkey in the field of history.

** A portion of this study was presented as an oral presentation at the 2nd International Congress on Informal Learning.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin okul dışı tarih eğitimi algıları ile müze eğitime yönelik tutumlarını incelemektir. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri ayrı ayrı olarak bir arada kullanılmıştır. Çalışma grubunu, Kayseri ili Talas ilçesinde yer alan özel bir okulun Anadolu lisesi ve fen lisesinde öğrenim gören toplam 185 dokuzuncu sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada nicel veriler, "Müze Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği" ile "Okul Dışı Tarih Öğretimi Algı Ölçeği" aracılığıyla toplanmış ve parametrik olmayan testler ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutum puanları ile okul dışı tarih öğretimi algı puanları arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından her iki ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, okul türü değişkeni açısından anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Ölçekler, çalışma grubundan basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen ve müze etkinliklerine katılan öğrencilere son test olarak tekrar uygulanmıştır. Bu kapsamda, Anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencilerinin, sadece Anadolu lisesi öğrencilerinin ve sadece fen lisesi öğrencilerinin, müze eğitime ilişkin tutum puanları ile okul dışı tarih öğretimi algı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Araştırmanın nitel verileri, üç alan uzmanının görüşleri doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sürecinde gerçekleştirilen dört farklı müze gezisinde kullanılan ara-bul çalışma yapılarıyla seçilen nesnelerin çizimleri üzerinden posta sanatı etkinlikleri yürütülmüş; posta pulu, zarf ve kartpostallar tasarlanmış, bu ürünlerle mektuplaşma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, okul dışı öğrenme ortamlarının derslerde kullanımının, her düzeydeki öğrencinin eğitimine önemli katkılar sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul dışı öğrenme; tarih; müze; posta sanatı; posta pulu.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine secondary school students' perceptions of out-of-school history education and their attitudes towards museum education. Quantitative and qualitative research methods were used separately and together. The study group consisted of a total of 185 ninth grade students studying in Anatolian high school and science high school of a private school located in Talas district of Kayseri province. Quantitative data were collected through the "Attitude Scale for Museum Education" and the "Perception Scale for Out-of-School History Teaching" and analyzed with nonparametric tests. According to the findings, a moderate positive significant relationship was found between students' attitudes towards museum education and out-of-school history teaching perception scores. While there was no significant difference between both scale scores in terms of gender, significant differences were observed in terms of school type. The scales were reapplied as a post-test to the students who were selected from the study group by simple random sampling method and participated in the museum activities. In this context, there is a statistically significant difference between the attitude scores of Anatolian high school and science high school students, Anatolian high school students only and science high school students only, and their perception scores of out-of-school history teaching. The qualitative data of the study were collected through a semi-structured interview form developed by the researchers in line with the opinions of three field experts and analyzed by descriptive analysis method. Mail art activities were carried out based on the drawings of the objects selected with the search-and-find worksheets used in four different museum visits during the research process; postage stamps, envelopes and postcards were designed and correspondence activities were carried out with these products. According to the findings obtained, it was concluded that the use of out-of-school learning environments in lessons will make significant contributions to the education of students at all levels.

Keywords: Out-of-school learning; history; museum; mail art; postage stamp.

GİRİŞ

Yaşadığımız yüzyılda bireylerin eğitiminin "hangi amaçlarla ve nasıl" olması gerektiği konusundaki tartışmalar tüm hızıyla devam etmektedir (Özsoy vd., 2017). Bozdoğan'a (2016) göre, günümüz eğitim sistemlerinin planlanması, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen, bağımsız yaşama, araştırma, eleştirel düşünme ve karşısına çıkan tüm problemlerin çözümünde bilimsel yöntemi kullanabilme becerilerine sahip bireyler yetiştirmeye yöneliktir. Bu davranışlar kazandırılırken, okuldaki öğrenme yaşantılarıyla birlikte okul dışı öğrenme ortamlarında elde edilen deneyimlerin de katkısı günden güne artmaktadır. Bu bağlamda, günümüzde eğitim ve öğretim faaliyetleri evde, okulda, işte ve her zaman ve her yerde bireylerin tüm yaşantı süresince devam eden bir süreç haline gelmiştir.

Okul dışı öğrenme, her yeri bir öğrenme ortamı olarak görerek, sınıfın dört duvarının dışında gerçekleştirilen tüm etkinlikleri içermektedir (Şen, 2019). Okul dışı öğretim yapılırken faydalanılan informal çevreler; müzeler, akvaryumlar, bilim merkezleri, planetaryumlarda gerçekleştirilen okul dışı bilimsel faaliyetler, bilim kampları, alan gezileri ve teknik gezilerdir (Ertaş, vd., 2011). Okul dışındaki öğrenme ortamlarında öğrencilerin bilgiye kendilerinin ulaşabilmesi açısından, bilginin aranması, alınan bilginin yorumlanması ve analiz edilmesi oldukça önemlidir (Er Tuna ve Kaya, 2022).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "Eğitim Vizyonu 2023" kapsamında; müzeler, tarihi ve kültürel alanlar, doğa koruma alanları ve sit alanları, öğren yerleri, bilim merkezleri, sanat merkezleri, kütüphaneler, ziyaretçilere açık endüstriyel tesisler ve üniversiteler gibi yerlerin eğitim/öğretim programları ile ilişkilendirilerek okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm eğitim kademesinde okul dışı öğrenme ortamları olarak daha aktif ve etkin kullanılması amacıyla çalışmalar başlatılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitimde yenilikçi yöntemleri benimseyerek öğrenci ve öğretmenlerin 21. yüzyıl becerileriyle donatılmasını hedeflemektedir. Model, her öğrencinin kendini tanımasını ve keşfetmesini sağlayarak, ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda öğrencilere sadece sınıf içinde değil, çeşitli okul dışı öğrenme ortamları aracılığıyla da öğrenme fırsatları sunmanın önemini vurgulamaktadır. Okul dışı öğrenme ortamlarında gerçekleştirilecek etkinlikler, Türkiye Yüzyılı Maarif Model'inin süreklilik ve etkileşim anlayışını somut bir biçimde hayata geçirmeye katkı sağlayacaktır. Bu sayede öğrenciler, bilgiyi aktif bir şekilde keşfetme ve sorgulama fırsatı bulacaktır. Özellikle müzeler ve kültürel

mekânlar, öğrencilerin eğitimlerini zenginleştirerek onları yaşam boyu öğrenme süreçlerine hazırlayan önemli araçlar olacaktır. Aynı zamanda öğrenciler, Türkiye Yüzyılı Maarif Model'inin bir başka temel hedefi olan kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması misyonunu da üstleneceklerdir. Ayrıca, okul dışı öğrenme ortamları, modelin hedefleriyle uyumlu olarak öğrencilere sadece akademik bilgiler değil, yaşam becerileri de kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin bireysel yeteneklerini geliştirmeleri, eleştirel düşünme becerilerini kazanmaları ve toplumsal bilinçlerini artırmaları için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Son yıllarda artış gösteren öğretmen ve öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik araştırmalar, alan yazınına katkı sağlamaktadır (Çifçi ve Dikmenli, 2016; Fırat Durdukoca, 2023; Görecek Baybars, 2017; Gürbey vd., 2022; Öner, 2015).

Okul dışı öğrenme ortamları olarak müzeler ön plana çıkmakta ve çok sayıda araştırmaya konu olmaktadır (Aslan ve Gangal, 2023; Dilli, 2017; Ertaş vd., 2011; Gürbey vd., 2020; Kartal ve Şeyhoğlu, 2020; Keskin ve Kaplan, 2012).

Müzeler, bir kurum olarak geçmişten günümüze insanlığın birikimini hayatın hemen her alanına yansıtan, insanın nereden başladığını, nereye geldiğini gösteren, ancak en önemli parçaları eksik olan bir yapboz gibidir (Ata, 2013). Müzeler, geçmişten günümüze toplumların sanatsal, kültürel ve tarihi yaşamını yansıtan çok yönlü öğrenme ortamlarıdır. Müzelerin ilk baştaki amacı geçmişteki nesnelerin toplanması, korunması, kaydedilmesi ve sergilenmesidir. Günümüzdeki hedefleri ise, bireylerde eleştirel ve yaratıcı düşüncenin gelişmesine katkı sağlamak, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kurmaya yardımcı olmak, sanatsal ve tarih duyarlılığını geliştirmek şeklinde değişikliğe uğramıştır (Karagözoğlu, 2020).

Müzelerin görevleri arasında yer alan eğitim görevi, gelişmiş ülkelerde çok önemli bir yer tutmaktadır (UNESCO, 1963). Öğrencilerin derse olan ilgilerinin ve meraklarının artmasında, öğrenmenin kalıcılığının sağlanmasında müze ziyaretleri çok önemli bir işlev üstlenmektedir (Er Tuna ve Kaya, 2022).

Bu nedenle tarih konuları işlenirken, yaparak-yaşayarak öğrenmeye olanak tanıyan ve kalıcı bilginin oluşmasında aktif rol oynayan okul dışı öğrenme ortamlarının -özellikle müzelerin- mümkün olduğunca çok kullanılması MEB ve uzmanlar tarafından önerilmektedir.

Tarih Öğretimi

Ne büyük bir talihsizliktir ki insanlar, kullandığımız mevcut tarih dersi kitaplarından; öğrenim hayatlarının ardından unutabilecekleri tarihleri, olayları ve olayların geçtiği çok sayıda tarihi mekân ve yerlerin isimlerini öğrenirler. Öğrenim hayatlarında tarihi önemine tanık oldukları yerleri daha sonra alelade yerler ve mekanlar olarak görmeye başlarlar (Metin, 2006).

İleri düzey düşünme becerilerinin kazandırılmasında tarih öğretimi oldukça önemlidir. Ayrıca toplumun ortak değerlerinin ve kimliğinin, yeni nesillere aktarılmasına tarih öğretimi önemli rol oynar (Aslan ve Akçalı, 2007). Tarih dersi konuları geçmiş, bugün ve gelecek arasında köprü görevi gördüğünden, öğrencilerde milli bilincin oluşmasındaki yeri ve önemi dikkate alındığında tarih dersi konularının nasıl işlendiği önemlidir (Akhan, 2022).

Tarih öğretmenlerinin kullandığı yöntemler arasında yer alan doğrudan anlatım, soru-cevap ve konu tekrarları artık çok geride kalmıştır. Ülkemizde öğrencilerde araştırma yapmaya karşı istek uyandıran aktif öğrenme yöntemine dayalı tarih öğretimi, Meşrutiyetten bu yana gündemde olmasına rağmen geleneksel anlatımın ve soru-cevap tekniklerinin kullanılmasının ve ders kitaplarına bağlı kalınmanın ötesine geçememiştir (Safran, 2003).

Güven, Bıkmaz, İşcan ve Keleşoğlu'na (2014) göre, tarih dersinin aktif öğretimi çok farklı ortam ve mekânlarda gerçekleştirilebilir. Bu farklı mekanlar tarih müzeleri ile tarihi yerler, gazete makaleleri, web siteleri, doküman merkezleri, ders kitapları ve popüler tarih çalışmaları gibi yerler olabilir (Öner, 2015).

Okul Dışı Öğrenme Ortamlarından Müzede Tarih Öğretimi. Tarih konularının okul sınırlarının dışında uygun alanlarda öğretilmesi, okul dışı tarih öğretimi olarak tanımlanır. Bu da tarih konularını öğrenmeyi daha eğlenceli ve öğretici hale getirmeye yardımcı olur ve monotonluğu ortadan kaldırır (Öner, 2015).

Geleneksel müze gezilerinde camlı bölmelerin arkasındaki eserler, tekli sıralar halinde incelenerek bir başkasına geçilir. Çoğu zaman kalabalık okul grupları ile gerçekleştirilen bu ziyaretlerde aynı zaman diliminde aynı esere bakan öğrenciler, gruptan ayrılmamak için nesneleri tam olarak inceleyememektedir. Müze içerisinde öğrencilere yaptırılacak müze eserleri ile ilgili bulmacalar, arkeolojik eserleri gözü kapalı bir arkadaşına anlatmak gibi çalışmalar onların gözlem becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalardır. Bunun yanında seçtikleri bir müze objesinin veya tarihi mekânın resmini çizmeleriyle yine öğrencilerin gözlem becerileri geliştirilebilir (Üztemur, Dinç ve Acun, 2018).

Bu bilgilerden yola çıkarak çalışmada, katılımcıların okul dışı tarih öğretiminde en çok kullanılan ortamlardan biri olan müzelerde gerçekleştirilen eğitime ilişkin tutumlarının ve okul dışı tarih öğretimi algılarının araştırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, müze eğitime yönelik tutumları ile okul dışı tarih öğretimi algıları arasında bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışma kapsamında ilde bulunan müzeler arasında yer alan Kayseri Müzesi ve Selçuklu Uygarlığı Müzesi'ne gezi düzenlenmiştir. Ziyaret öncesi hazırlanan etkinlikler müze içerisinde yaptırılarak araştırma genişletilmiştir. Çalışmaya, ilerleyen süreçte İslam, Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi ile Pul Müzesi de eklenmiştir.

Posta Sanatı (Mail Art)

“Posta Sanatı” ilk defa New York’ta 1960’ların başında ortaya çıkmış, 1970’li yıllarda tüm dünyaya yayılmıştır. Posta sanatı günümüzde sanatseverler için çok farklı seçenekler sunan, uluslararası iletişimi artıran, farklı kültürleri tanıtan ve kaynaştıran bir sanat uygulamasıdır (Kanat ve Atalay, 2018).

Herkese, her yere posta yoluyla gönderilen bu sanat hareketi, eserlerin belirli bir grup ya da kesimin ilgisini çekmek için galerilerde sergilenmesi anlayışına karşı bir duvar gibi dikilmiş ve sanatı toplumun geneliyle buluşturmuştur (Kuruçay, 2022).

Posta sanatının sunduğu olanaklar, yalnızca sanatseverlerle sınırlı kalmayıp, eğitim alanında da alternatif öğrenme yöntemleri sunma potansiyeline sahiptir. Özellikle tarih öğretiminde, posta sanatı, öğrencilerin farklı dönemlere ait olayları, kişileri veya kültürel unsurları yaratıcı biçimlerde öğrenmelerine yardımcı olabilir. Posta Sanatı ile tarih öğretimi, öğrencilere belirli bir tarihsel dönem, olay veya figürü kendi sanatsal yorumlarıyla aktarma fırsatı sunarak, onların aktif katılımını teşvik eder. Bu süreç, öğrencilerin tarihsel olaylara daha kişisel bir bakış açısıyla yaklaşmalarını ve bu olayları kendi yaratıcı yollarıyla anlamlandırmalarını sağlar. Böylece tarih öğretiminde soyut kavramlar somut hale getirilebilir; öğrenciler, kendi eserlerini yaratırken hem sanatı hem de tarihi eşzamanlı olarak deneyimleme şansını yakalarlar. Bu yaklaşım, tarih ve sanat öğretiminin birleştiği noktada disiplinler arası bir öğrenme ortamı oluşturarak, bilgiyi ezberlemenin ötesine geçmeyi hedefler. Öğrenciler, kendi bakış açılarını geliştirip yaratıcılıklarını ortaya koyma fırsatı bulurlar. Posta pullar posta sanatının en önemli unsurlarındandır.

Posta Pulu

Posta pulu, üzerlerinde resim olan ve yollanılan postalara yapıştırılan, ayrıca gönderilecek postanın ücretinin ödendiğini de belirten yapışkanlı kağıtlardır. Üzerinde Birleşik Krallık

Kraliçesi Victoria'nın resmi bulunan ve 1 Mayıs 1840'da Birleşik Krallık'ta satılan "Penny Black", yakın tarihte bilinen ve kabul edilen ilk posta puludur (Yalçındağ, 2023). 1863 yılında ki pulun basımıyla Osmanlı İmparatorluğu 'da Asya Kıtası'nda yapışkanlı pul basarak postada kullanmaya başlayan ikinci bağımsız ülke olmuştur (PTT Pul Müzesi, 2023).

Pullar, dünyaya bakış açısını yansıtan küçük ama insani değerler açısından oldukça önemli olan tarihsel dokümanlardır. Toplumun tarihini, sanatını, kültürünü, çevre ve doğa bilimini, antropolojiyi, astronomiyi, tıbbi ve her türlü detayını yansıtır. Küçük boylu bu büyük sanat ürünleri, adını taşıdıkları ülkenin maddi ve manevi değerlerini yansıtan simgeler haline gelmişlerdir (Kuru ve Olgaç, 2017).

Öğrencilerin formal eğitim süreci dışında güncel yaşamları sırasında da pullarla karşılaşmaları, pulları diğer tarih öğretim araçlarından ayıran özelliklerden birisidir. Buna rağmen tarih dersleri öğretim programı da dahil olmak üzere, ülkemizde okutulmakta olan tüm derslerin öğretim programı incelendiğinde, hiçbirinde posta pullarının öğretim materyali olarak kullanımına ilişkin bir bilgiye denk gelinmemiştir. Bu sebeple, posta pullarının öğretim programlarında eğitim aracı olarak yer alması çok hızlı sağlanmalıdır. Son olarak, pulların eğitim aracı olarak kullanılırken dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda yapılacak akademik araştırmalar, eğitimin kalitesini artıracaktır (Yazıcı, 2014).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, özel bir okulun Anadolu lisesi ve fen lisesinde öğrenim gören 9. sınıf öğrencilerinin müze eğitime yönelik tutumları ile okul dışı tarih öğretimi algıları belirlemek ve arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca, öğrencilerin müze eğitime yönelik tutumlarını ve okul dışı tarih öğretimine dair algılarını cinsiyet ve okul türü açısından değerlendirmek de hedeflenmektedir. Çalışmada, müzelerin tarih öğretiminde nasıl etkili bir öğrenme ortamı sunduğunu ele alarak, öğrencilerin kültürel miras farkındalığını artırmak amaçlanmaktadır. Buna ek olarak, müzelerde gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarını, geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurma yetilerini ve tarihsel becerilerini nasıl geliştirdiği de araştırılacaktır. Bu bağlamda, öğrencilerin müzelerde yaparak yaşayarak öğrenme sürecinde edindikleri bilginin kalıcılığını artırma potansiyelini incelemek ve sanatsal uygulamalarla desteklenen faaliyetlerin, öğrencilerin tarih dersine olan ilgilerini nasıl olumlu yönde etkilediğini belirlemek de bu çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışma, müzelere yapılan ziyaretlerle öğrencilere kültür ve sanat eserlerini tanıtmayı, tarihsel araştırma yapmalarına imkân sunmayı ve müzelerin tarih öğretiminde nasıl kullanılabileceğine dair bakış

açılarını saptamayı da hedeflemektedir. Böylece, tarih eğitimi alan yazınına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Son olarak, müzelerdeki nesnelerin çizilmesiyle ortaya çıkan sanatsal eserlerin posta sanatı (mail art) çalışmalarına dönüştürülmesi, bu ürünlerin posta pullarına dönüştürülerek genç nesillere mektuplaşmanın önemini fark ettirme çabası da araştırmanın bir diğer hedefini oluşturmaktadır.

Problem ve Alt Problemler

Araştırmada “katılımcıların müze eğitime ilişkin tutumları ve okul dışı tarih öğretimi algıları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Ana problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir.

1. Çalışma grubunun müze eğitime ilişkin tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark var mıdır?
2. Çalışma grubunun okul dışı tarih öğretimi algılarında cinsiyete göre anlamlı bir fark var mıdır?
3. Katılımcıların müze eğitime yönelik tutumlarında okul türüne göre anlamlı bir fark var mıdır?
4. Katılımcıların okul dışı tarih öğretimi algılarında okul türüne göre anlamlı bir fark var mıdır?
5. Müze ziyaretleri esnasında etkinlikler yapan grubun müze eğitime ilişkin tutumları ve okul dışı tarih öğretimi algılarının ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Akademisyenlerin tarih dersinde müze eğitime ilişkin görüşleri nasıldır?

Varsayımlar

Çalışma grubunu oluşturan kişiler verileri toplarken gerçek düşüncelerini yansıtmış, soruları objektif olarak samimi bir şekilde içtenlikle cevaplamışlardır.

Sınırlılıklar

1. Çalışma, 2019-2020 akademik yılında Kayseri İli Talas İlçesi’nde özel bir okulun Anadolu lisesi ve fen lisesinin 9. sınıflarında öğrenimine devam eden toplam 185 öğrenciyle sınırlıdır.
- 2- Veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerle sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemleri ayrı ayrı olarak bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak için nitel ve nicel verilerin birbirini destekleyerek kullanılması gerekmektedir (Creswell, 2003). Nicel araştırma kısmında, tek gruplu ön test ve son test yarı deneysel deseni uygulanmıştır. Bu süreçte, veriler “Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği” ve “Okul Dışı Tarih Öğretimi Algı Ölçeği” ile toplanmıştır. Nitel araştırma kısmında ise alan uzmanı akademisyenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın nicel verileri, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Kayseri ili Talas ilçesinde yer alan özel bir okulun Anadolu lisesi ve fen lisesinin 9. sınıflarında öğrenim gören toplam 185 öğrenciden oluşan çalışma grubundan elde edilmiştir.

Katılımcıların yaş ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Çalışma grubunun cinsiyet değişkenlerine ilişkin demografik verileri

Okul Durumun	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Anadolu lisesi	43	49	92
Fen lisesi	49	44	93
Toplam	92	93	185

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubunun; 92 kadın (43 Anadolu lisesi, 49 fen lisesi), 93 erkek (49 Anadolu lisesi, 44 fen lisesi) öğrenciler olmak üzere toplam 185 kişiden oluştuğu görülmektedir.

Araştırmada, okul dışı öğrenme ve müze eğitimi alanlarında çalışmalar gerçekleştiren üç alan uzmanı ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bu uzmanlar, Almanya'daki bir üniversitede görev yapan bir erkek profesör ile Türkiye'deki bir üniversitede görev yapan iki kadın profesördür.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, nicel veri toplama araçları olarak “Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği” ile “Okul Dışı Tarih Öğretimi Algı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanımı için, ölçekleri geliştiren araştırmacılarla iletişime geçilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Nitel veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen, okul dışı öğrenme ve müzeler, müze eğitimi, öğretmen eğitimi, öğrenci farkındalığı ve katılımı ile Türkiye'deki müzelerin eğitsel kullanımıyla ilgili görüşme konularını içeren altı soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme yöntemi, belirli bir konu üzerinde derinlemesine soru sorma imkânı sunarak, eksik veya belirsiz yanıtları yeniden sorma ve cevapları daha açıklayıcı hale getirme konusunda avantaj sağlamaktadır (Büyüköztürk, vd., 2009). Görüşme formu, iki alan eğitim uzmanının görüşüne sunulmuş ve gelen geri bildirimler doğrultusunda düzeltilmiştir. Bilimsel araştırma yapma etiğine uygun olarak, katılımcıların isimleri gizli tutulmuş ve katılımcı öğrenciler U1, U2 ve U3 kodlarıyla isimlendirilmiştir.

Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği. Araştırmada, öğrencilerin müze eğitime yönelik tutumlarını belirlemek için Utku ve Tepecik (2008) tarafından geliştirilen “Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. 33 maddelik likert tipinde olan bu ölçeğin maddelerinin karşısına “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” biçiminde beş farklı seçenek sunulmuş ve öğrencilerden kendilerine uygun olan bir maddeyi seçerek işaretlemeleri istenmiştir. Ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa Güvenirlilik Katsayısı .95 bulunmuştur.

Okul Dışı Tarih Öğretimi Algı Ölçeği (ODTÖAÖ). Katılımcıların okul dışı tarih öğretimi algılarını saptamak üzere Yazıcı ve Yıldırım (2017) tarafından geliştirilen Okul Dışı Tarih Öğretimi Algı Ölçeği (ODTÖAÖ) kullanılmıştır. 21 maddeden oluşan likert tipi bu ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı, .83’tür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği ve ODTÖAÖ, müze ziyaretlerinde etkinlik gerçekleştiren öğrencilere, araştırma öncesinde ve sonrasında ön test-son test olarak (son test olarak uygulanacağı gizli tutularak) uygulanmıştır.

Nicel verilerin analizinde önce normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir. Normal dağılım göstermediği belirlenen verilerin analizleri “non-parametrik” testler kullanılarak yapılmıştır. Bu doğrultuda Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği ve ODTÖAÖ puanları arasındaki

korelasyonu açıklamak amacıyla, Spearman Brown Sıra Farkları korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Sosyal bilimlerde parametrik olmayan istatistiklerin analizinde; ilişkisiz durumlar için Mann Whitney U testi, ilişkili iki örneklem için Wilcoxon eşleştirilmiş çiftler testleri kullanılmaktadır. Bu nedenle katılımcıların Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği ve ODTÖAÖ puanlarının, cinsiyetine ve okul türüne göre farklılaşma durumu Mann Whitney U testi kullanılarak belirlenmiştir. Anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencilerinin her iki ölçeğe ilişkin tutumlarının belirlenmesine yönelik uygulanan ön test- son test sonucuna göre anlamlı fark olup olmadığını saptamak için de Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış formla üç alan uzmanıyla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.

İşlem

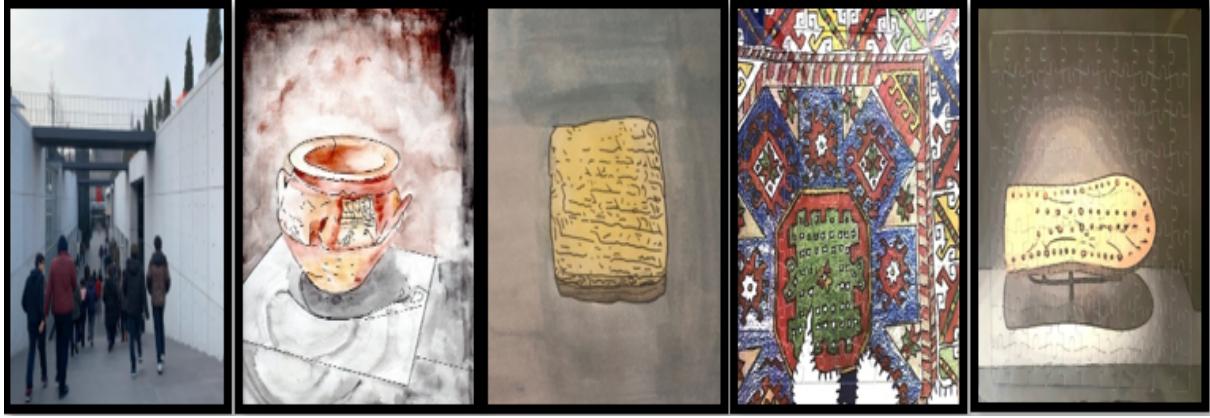
Yarı Yapılandırılmış Görüşme. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeler, biri yurt dışında bir üniversitede görev yapan, diğer ikisi de ülkemizdeki üniversitelerden birinde görev yapan okul dışı öğrenme ve müze eğitimi alanlarında çok sayıda araştırmaları bulunan üç öğretim üyesi ile gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmelerin ses kaydı yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin avantajları; analizinin daha kolay olması, görüşülen kişilere kendilerini ifade etme fırsatları sunması ve gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlamasıdır (Büyüköztürk vd., 2009). Bu araştırmada verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen kişilerin düşüncelerini etkileyici bir şekilde yansıtmak için genellikle doğrudan alıntılar kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bulguların düzenli ve yorumlu bir şekilde okuyucuya sunulması betimsel analizin hedefidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Alan uzmanlarının okul dışı öğrenmenin önemine, müzelerin eğitim amaçlı kullanımına, müzelerin tarih eğitiminde kullanılma sıklığına, müzelerde öğrencilerin farkındalıklarını artırmaya yönelik gerçekleştirilebilecek etkinliklere ve yöntemlere ilişkin görüşlerinin sunulması amacıyla bu çalışmada elde edilen veriler, doğrudan alıntılama yoluyla betimsel analiz ile incelenmiştir.

Alan Çalışması. Alan çalışması öncesinde müze ziyaretleri için gerekli izinler alınmış, ziyaretler öncesi müze uzmanıyla görüşülerek grup hakkında bilgi verilmiş, öğrencilere gezi ile ilgili bilgilendirmeler yapılmış ve gezi planı hazırlanmıştır. Ön test uygulanan 185 öğrenci içerisinde, 24'ü Anadolu lisesinden, 24'ü fen lisesinden basit rastgele örneklem yöntemiyle seçilen toplam 48 öğrenciyle Selçuklu Uygarlığı Müzesi ve Kayseri Müzesi'ne gezi

düzenlenmiştir. Önceden hazırlanan ve üzerlerinde müzedeki eserlerin resimlerinin yer aldığı ara-bul çalışma kağıtları, ziyaret esnasında öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerden kağıtlardaki eserleri müze içerisinde arayıp bulmaları ve çalışma kağıdında istenilen bilgileri doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerden ara-bul kağıdının alt kısmındaki boş alana müzede en çok beğendikleri nesnenin resimlerini çizmeleri istenmiştir.

Alan Çalışması Sonrası Posta Sanatı Çalışmaları. Müze ziyaretlerine katılan öğrencilerin ara-bul kağıtları incelendiğinde; Kayseri Müzesi’nde kil tablet, çocuk oyunu levhası, idol, riton, seramik kaplar, çini tabaklar, Selçuklu Uygarlığı Müzesi’nde ise Yahyalı halısı, mühür, kemer tokası, kandil, mum makası gibi nesnelerin resimlerinin çizildiği görülmüştür. Bu veriler ışığında proje öğrencisi tarafından müzelere belirli aralıklarla ziyarette bulunularak en çok beğenilen bu nesneler resmedilmiştir (Görsel 1).

Kayseri Müzesi

Seramik Kap

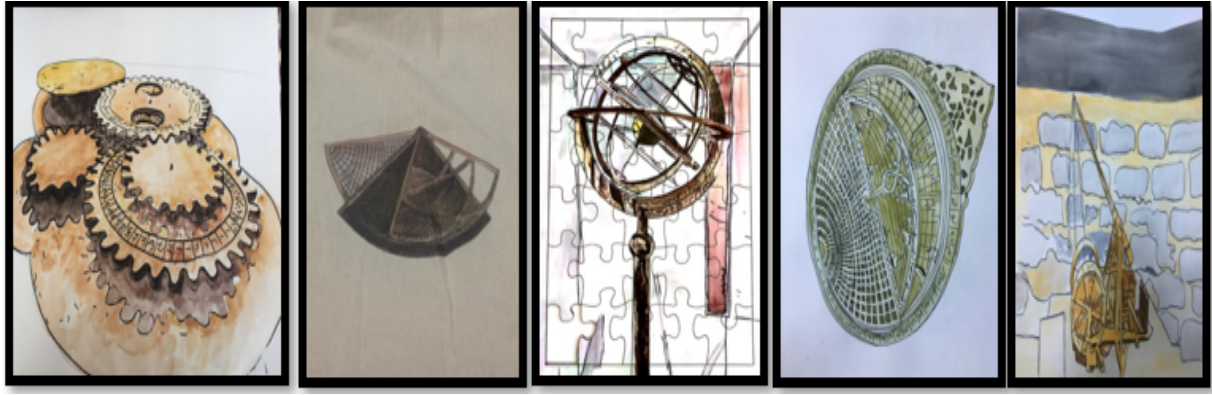
Kil Tablet

Yahyalı Halısı

Çocuk Oyunu

Görsel 1. Proje öğrencisi tarafından çizilen müzelerdeki eserlerin resimleri

2019 yılı Prof. Dr. Fuat Sezgin Yılı olduğu için İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi’ndeki eserlerle de resim çalışması yapılmasına karar verilmiş ve eserleri yerinde çizmek için İstanbul’a gidilmiş, nöbetçi müze amiri ile görüşülmüş ve müzede en çok dikkat çeken eserlerden; usturlap, El Biruni’nin mekanik güneş ve ay saati, mancınık, enlem ölçüm aleti, yıldızların yükseltilerini ve azimutlarını belirlemeye yarayan düzenek, çift rubu aleti, Semerkant Rasathanesi, es-Siczi’nin planetaryumu, burgulu pompa, ışık yansımalarının gözlemlenmesi aleti ve El İdrisi’nin dünya haritası gibi eserlerin resimleri çizilmiştir (Görsel 2).

El Biruni'nin mekanik
Güneş-ay saati

Çift Rubu Aleti

es-Siczi'nin
planetaryumu

Usturlab

Mancınık

Görsel 2. Proje öğrencisi tarafından çizilen müzelerdeki eserlerin resimleri

Ankara'da bulunan PTT Pul Müzesi gezisinden sonra karar verilen pul tasarımları CorelDraw X7 vektörel çizim programında yapılmış, Kayseri PTT Baş Müdürlüğü'ne başvurularak üç tanesi kişisel pul olarak basılmıştır ve okullarda sergilenmiştir (Görsel 3). Ayrıca resimlerden zarf ve mektup kâğıdı da tasarlanmıştır. Gönüllü olan öğrencilerden tasarlanan mektup kağıtlarını kullanarak yurt içinden ya da yurt dışından kendi seçtikleri bir kişiye mektup yazmaları istenmiştir. Mektuplar eserlerin resimleriyle tasarlanan zarflara konulmuş, bastırılan pullar kullanılarak yazılan kişilere postalanmıştır.

Daha başka ne yapılabilir diye düşünülüp bez çanta, bardak altlığı, yapboz gibi farklı ürünler de geliştirilmiştir. Çizilen resimler okul panosunda sergilenmiştir. Ayrıca sanal sergisi de hazırlanarak linki il genelindeki tüm okul idareleriyle paylaşılmıştır. El broşürleri hazırlanarak dağıtılmıştır. Böylece çalışmaya katılmayan öğrencilerde de kültürel miraslarımız hakkında farkındalık oluşturulmuştur.

Görsel 3. Proje öğrencisi tarafından tasarlanan ve kişisel pul olarak bastırılan pul örnekleri

Model

Müze ziyaretleri sırasında öğrencilerin ara-bul kağıtlarına çizdiği nesnelerin kuru sulu boya tekniği ile resim kağıtlarına aktarımı, proje öğrencisi tarafından bizzat müzelere gidilerek yapılmıştır. Çizilen bu resimlerden zarf, posta pulu ve kartpostal tasarlanmıştır. Nesnelerin resimlerinin müzelerde yapımı aşamasında, Selçuklu Uygarlığı Müzesi için Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü'nden izin, diğer müzeler içinse Kültür Bakanlığı'ndan görüş alınmıştır. En çok beğenilen eserlere ait üç resim Kayseri PTT Başmüdürlüğü'nde kişisel posta pulu olarak bastırılmıştır. Öğrencilerden istedikleri kişilere mektup yazmaları istenmiş, tasarlanan posta zarfları ve bastırılan pullar kullanılarak postalanmıştır.

BULGULAR

Bulgular araştırma problemi ve alt problemlerine göre sırasıyla sunulmuştur.

Öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutumları ile okul dışı tarih öğretime ilişkin algıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Spearman-Brown Sıra Farkları Korelasyon sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutum puanları ile okul dışı tarih öğretime ilişkin algı puanları arasındaki korelasyon

		Müze	Okul Dışı
Müze Eğitimi	rho	1000	.613**
	P		.000
	n	185	185
Okul Dışı Tarih Öğretimi	rho	.613**	1000
	P	.000	
	n	185	185

Korelasyon katsayısı mutlak değer olarak, 0.30'dan küçükse düşük düzeyde korelasyon, 0.30 ile 0.70 arasındaysa orta düzeyde korelasyon, 0.70-1.00 arasındaysa yüksek düzeyde korelasyondur. Korelasyon katsayısının 1.00 olması mükemmel pozitif ilişkiyi, - 1.00 olması ise mükemmel negatif ilişkiyi gösterir. Katsayı 0.00 ise ilişki yoktur (Büyüköztürk, 2019). Tablo 2 incelendiğinde; korelasyon katsayısı .613 olduğundan katılımcıların müze eğitime ilişkin tutum puanları ile okul dışı tarih öğretime ilişkin algı puanları arasında ilişki, orta düzeyde pozitif anlamlıdır (rho=.613, p<.05).

Araştırmanın ilk dört alt problemi, öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutumlarının ve okul dışı tarih öğretimi algılarının cinsiyet ve okul türü değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann -Whitney-U testi sonuçları Tablo 3 ve Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutumları ve okul dışı öğrenme algılarının cinsiyetlerine göre Mann - Whitney -U testi sonuçları

Bulgular Ortalaması	Cinsiyet	n	Sıra	U	p
Müze Eğitimi	Kadın	92	92.12	4196.500	.823
	Erkek	93	93.89		
Okul Dışı Tarih Öğretimi	Kadın	92	100.19	3609.500	.066
	Erkek	93	85.73		

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin müze eğitime yönelik tutum puanları açısından cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşma yoktur ($U=4196.500$, $p>.05$). Okul dışı tarih öğretimine yönelik algı puanlarında da yine anlamlı bir fark yoktur ($U=3609.000$, $p>.05$).

Tablo 4.

Öğrencilerinin müze eğitime ilişkin tutum puanları ile okul dışı tarih öğretimine ilişkin algı puanlarının okul türüne göre Mann Whitney U testi sonuçları

Bulgular	Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	U	p
Müze Eğitimi	Anadolu lisesi	92	82.06	3281.500	.006
	Fen lisesi	93	103.59		
Okul Dışı Tarih Öğretimi	Anadolu lisesi	92	79.87	2809.500	.000
	Fen lisesi	93	108.62		

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutum puanları açısından okul türüne göre anlamlı bir fark vardır ($U=3281.500$, $p<.05$). Okul dışı tarih öğretimine yönelik algı puanları açısından da okul türüne göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($U=2809.000$, $p<.05$). Elde edilen sonuçlara göre sıra ortalamaları dikkate alındığında, fen lisesi öğrencilerinin hem müze eğitime yönelik tutumları hem de okul dışı tarih öğretimi algıları Anadolu lisesi öğrencilerine göre daha yüksektir.

Araştırmanın beşinci alt probleminde müze etkinliklerine katılan öğrencilere, müze eğitime ilişkin tutum ölçeği ile okul dışı tarih öğretimi algı ölçeği ön-test ve son-test uygulamış, her iki ölçeğe ait Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 5.

Okul dışı öğrenme etkinliğine katılan Anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencilerinin müze eğitime ilişkin tutum ölçeği puanları ile ODTÖAÖ puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları

Son test- ön test	Sıralar	N	S.O.	S.T.	z	p
Müze Eğitimi	Negatif Sıralar	1	7,50	7,50	-5,891	,000
	Pozitif Sıralar	46	24,36	1120,50		
	Eşit	1				
	Total	48				
Okul Dışı Tarih Öğretimi	Negatif Sıralar	1	5,00	5,00	-5,585	,000
	Pozitif Sıralar	41	21,90	898,00		
	Eşit	6				
	Total	48				

Tablo 5'e göre, müze etkinliklerine katılan öğrencilerin, müze eğitime ilişkin tutumlarının ön test-son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Okul dışı öğrenme etkinliğine katılan öğrencilerin okul dışı tarih öğretimi algılarında da ön test-son test puanlarına göre anlamlı bir fark vardır ($p<.05$). Bu sonuçlara göre, uygulanan etkinliklerle öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutumları ve okul dışı tarih öğretimi algıları artmıştır.

Tablo 6.

Müze etkinliğine katılan Anadolu lisesi öğrencilerinin müze eğitime ilişkin tutum ölçeği puanları ile ODTÖAÖ puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları

Son test- ön test	Sıralar	N	S.O.	S.T.	z	p
Müze Eğitimi	Negatif Sıralar	0	,00	,00	-4,200	,000
	Pozitif Sıralar	23	12,00	276,00		
	Eşit	1				
	Total	24				
Okul Dışı Tarih Öğretimi	Negatif Sıralar	1	4,50	4,5	-3,536	,000
	Pozitif Sıralar	17	9,79	166,00		
	Eşit	6				
	Total	24				

Tablo 6 incelendiğinde, müze etkinliklerine katılan Anadolu lisesi öğrencilerinin her iki ölçme aracından alınan ön test-son test puanları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Gözlenen bu fark son test puanları lehinedir.

Tablo 7.

Müze etkinliğine katılan fen lisesi öğrencilerinin müze eğitime yönelik tutum ölçeği puanları ile ODTÖAÖ puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları

Son test- Ön test	Sıralar	N	S.O.	S.T.	z	p
Müze Eğitimi	Negatif Sıralar	1	1,00	1,00	-4,261	,000
	Pozitif Sıralar	23	13,00	299,00		
	Eşit	0				
	Total	24				
Okul Dışı Tarih Öğretimi	Negatif Sıralar	0	0,00	00,00	-4,288	,000
	Pozitif Sıralar	24	12,00	300,00		
	Eşit	0				
	Total	24				

Tablo 7'de sunulan analiz sonuçları incelendiğinde, müze etkinliklerine katılan fen lisesi öğrencilerinin müze eğitime ilişkin tutum ölçeği ile okul dışı tarih öğretimi algı ölçeği ön test-son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<.05$). Gözlenen bu fark son test puanları lehine olmasıyla dikkat çekmektedir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşmelere Ait Bulgular

Görüşmeler elde edilen veriler doğrultusunda uzmanlar, tarih alanında okul dışı ortamların az kullanıldığını, bu ortamlarda gerçekleştirilecek etkinliklerle öğrencilerin tarihe karşı ilgisinin, duyarlılıklarının ve farkındalıklarının artacağını belirtmişlerdir.

U1. “Okul dışı öğrenme ortamları benim konum olduğu için çok fazla kullanıyorum. Okul içi etkinlikler okul dışı aktivitelerle desteklendiğinde öğrenme üzerine olumlu etkileri çok fazla. Almanya’da okul dışı eğitimler için en çok bilim müzeleri kullanılıyor; 9. ve 11. sınıfların buraları ziyaret etmeleri zorunlu. Bu geziler sadece bilim için değil, bizim kültürümüzü öğrenmeleri için de gerekli... Ben senin yaşındaki çocuklarımdan biliyorum, tarih alanında okul dışı ortamlarda etkinlikler oluyor ama çok az, çok daha fazla olmalı,” cevapları alınmıştır.

U2. “Öncelikle müzelerin okul içi etkinlikleri desteklemesi amacıyla okul dışı eğitim ortamları olarak kullanılması çok önemli, ancak çok az kullanılıyor... Tarih derslerinin çoğunun özellikle Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde, arkeoloji müzelerinde, etnografya müzelerinde çok iyi işlenebileceğini düşünüyorum. Zaten öğretim programlarında bu konularla ilgili çok ünite var.”

U3. “Sadece tarih alanında değil, bütün derslerde müzelerin kullanılmasının öğrenciler için çok yararlı olduğunu düşünüyorum; ne yazık ki çok az kullanılıyor. Öğrenmeyi daha sevimli hale getirmek için okulun dışına çıkıp müzeleri de bir eğitim mekânı yapmak lazım. Avrupa bunu çok uzun yıllar öncesinde, 19. yüzyılda yapmış... Bizde de güzel atılımlar var ama müzeler ve pek çok alan aslında başta tarih olmak üzere tüm derslerin işlenebileceği bir alan olmalı...”

Uzmanlar araştırmanın altıncı alt problemi olan lise öğrencilerinin müze eğitimindeki farkındalıklarını artırmaya yönelik yapılması gereken çalışmalarla ilgili öğretmen eğitimlerinin çok önemli olduğunu vurgulamışlar ve aşağıdaki görüşlerini belirtmişlerdir.

U1. “Almanya’da her şey tarih. Okul dışı ortamlarda gerçekleştirilecek tarih eğitimi, öğrencilerin tarihe olan ilgisini ve duyarlılıklarını artırır, eğlenceli öğrenme ortamı oluşturur... Öğretmenler okul dışında etkinliklerin nasıl gerçekleştirileceği konusunda yeterli bilgiye sahip olmalı; okul idaresi öğretmenlere okul dışı öğrenme konusunda yardım etmeli. Örneğin öğretmenlerin okul dışı etkinlikler düzenlemeleri için onlara boş dersler verilmelidir.”

U2. “Öğrencilerin farkındalıklarının artırılması için müzelerde gerçekleştirilecek etkinlikler çok önemlidir. Bir kere, müze eğitimi hakkında bilgili bir öğretmene ihtiyaç var. Çünkü müze eğitiminin kendine göre yöntemi ve etkinlikleri vardır. Müze eğitimi, bir müze gezisi değildir; rehberli tur da değildir. Müze eğitimi, dersin müzede kazanımlarıyla, uygulamalarıyla ve sonra değerlendirilmesiyle yapılabilecek bir

çalışmadır... Okul dışı aktivitelerin sayısı artarsa tarihe olan ilgi artar, tarihsel bilgi kalıcı hale gelir. Yani, öğretmenin bunu bilmesi elzem.”

U3. *“Öğrencilerde farkındalık oluşturmak için müzelere yapılacak planlanmış gezilerin ve müze içerisinde gerçekleştirilecek aktivitelerin çoğalması gerekiyor... Öğrencilere ulaşmamız zor olduğu için öğretmenlere ulaşıyoruz. Türkiye çapında yüzlerce öğretmene eğitim verdik. MEB bu işi çok önemsiyor. Öğretmenler aracılığıyla müzelerin gençler için daha hoş etkinlikler yapabilecekleri, sohbet edebilecekleri ortam olmasını istiyoruz... Biz öğretmenlere ulaşıyoruz; onların da öğrencilere ulaşabileceklerini hayal ediyoruz.”*

Ülkemizde görev yapan iki alan uzmanına Türkiye’deki okulların müzeleri eğitim amaçlı kullanılıp kullanılmadığı sorulduğunda, çok sık kullanılmadığı, ancak çok önemli adımlar atıldığı belirtilmiştir.

U2. *“Kullananlar var, çok sık değil... Ama müze eğitimi konusunda hem Millî Eğitim Bakanlığı’nın hem de Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü’nün öğretmen yetiştirme programlarında müze dersi artık var.”*

Çalışmanın altıncı alt problemi olan müzede öğrencilerle yapılacak çalışmalarda izlenecek yol ve yöntemleri kendi gerçekleştirdikleri uygulamalardan örnekler vererek açıklamışlardır.

U2. *“Lise öğrencileriyle çalıştık. Önce Etnografya Müzesi’ne gittiler ve oradaki tarih boyunca gelenek ve görenekleri öğrendiler. Sonra hat sanatı, ağaç işleri, seramik çalışmaları gibi farklı çalışma yöntemlerini orada gördüler. Ara bul kağıtlarıyla çalışma yaptılar, kağıtlardaki sorulara cevap verdiler, onları canlandırdılar, öykülerini yazdılar, onlarla ilgili bir web sayfası düzenlediler. Tarih şeridi hazırladılar. Gazete çıkardılar, afiş ve broşür hazırladılar. Eğlenceli bir günün sonunda müzelere karşı bakış açılarının olumlu yönde değiştiğini belirttiler.”*

U3. *“Kuramsal birkaç ders yapıyorum. Hem lisansta üniversite öğrencilerim hem de yüksek lisansta doğrudan müze eğitimi uzmanı olmaya çalışan adaylar var. Önce ders yapıyorum, müze eğitimi nasıldır, hangi aşamalar olmalıdır, ne tür teknikler uygulanmalıdır... Ondan sonra müzeleri gezmeye başlıyoruz. Hangi müzeye gideceksek, o müzeye uygun etkinlikler veriyorum onlara. Ara bul kağıtlarını veriyorum. O eseri müze içerisinde bulmaya çalışıyor, o eser hakkında bilgi ediniyorlar. Sonra hangi kültüre ait olduğuyla ilgili tarih şeridi yapıyoruz. Eserlerin bazen sanatsal analizlerini*

yapıyorlar, betimlemesini yapıyorlar uygulamasını yapıyorlar. Bu tarz etkinliklerle müzelerle ilgili önyargıları yok oluyor, farkındalıkları ve bilinç düzeyleri artıyor.”

SONUÇ ve TARTIŞMA

Tarihi ortamlar, atalarımızdan aldığımız, geleceğe taşıdığımız emanetlerdir. Bu emanete sadık kalmanın yolu, onları yaşatmakla ve sonraki nesillere aktarmakla mümkün olacaktır (Sayna, 2009).

Kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında ayrıcalıklı bir rol oynayan müzeler, geçmişini günümüzle birleştirerek, zaman ve mekânda düzensiz olarak yer alan nesneleri bir araya getirir ve böylece bir köprü kurar. Bu sebeple öğrencilere yaparak öğrenme fırsatı sunan etkili bir okul dışı eğitim ortamı oluşturur (Bülbül, 2016).

Okul dışı öğrenme ortamlarıyla ilgili yapılan alan yazını taramalarında “Fen Bilimleri” alanında daha fazla çalışmaya denk gelinmiştir (Bolat, Karamustafaoğlu ve Karamustafaoğlu, 2020; Ertaş, vd., 2011; Ertaş Kılıç ve Şen, 2014; Gürbey vd., 2022; Gürsoy ve Polat, 2023).

Sosyal Bilimler alanında okul dışı ya da müze eğitimi ile ilgili çok sayıda araştırma alan yazınında yer almaktadır (Ata, 2013; Ata, 2015; Öner, 2015; Şimşek ve Kaymakçı, 2015; Turan ve Ulusoy, 2013; Üztemur, Dinç ve Acun, 2018; Yazıcı ve Yıldırım, 2017; Yazıcı, Ertürk ve Kulaca, 2022). Ancak okul dışı öğrenme ortamlarından müzelerde tarih eğitimi ile ilgili çalışma azdır. Bu nedenle müzelerde gerçekleştirilen etkinliklerle tarih öğrenimini desteklemek amacıyla başlatılan çalışmada, katılımcıların müze eğitime ilişkin tutumları ve okul dışı tarih öğretime yönelik algıları araştırılmış, öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutum puanları ile okul dışı tarih öğretimi algı puanları arasındaki ilişkinin orta düzeyde pozitif anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre okul dışı tarih öğretimi algıları ile müze eğitime ilişkin tutumları arasında anlamlı bir fark yoktur. Arıkan’ın (2012), 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik tutum puanlarının cinsiyet türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin müze eğitime karşı tutumları ile okul dışı tarih öğretimi algıları arasında, okul türlerine göre anlamlı bir fark belirlenmiştir. Fen lisesi öğrencilerinin tutum ve algı puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı şekilde müze

etkinliklerine katılan uygulama grubunun müze eğitimi tutumları ve okul dışı öğrenme ortamlarında tarih öğretimi algıları artmıştır.

Müzeler, ziyaretçilerin etkileşimli ve deneyime dayalı öğrenme ortamları olarak büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Eskiden sadece nesnelerin sergilendiği yerlerken, artık ziyaretçilerin bu nesneleri gözlemleyip deneyimleyerek öğrenmelerini sağlayan mekanlara dönüşmüşlerdir. Bu süreçte, müzeler ziyaretçilere dokunma, gözlemleme, etkileşim kurma ve deney yapma fırsatları sunarak öğrenme deneyimlerini daha anlamlı hale getirir. Ziyaretçiler, müzelerde çeşitli öğrenme türlerine katılırlar; örneğin, tarih müzesinde geçmişi keşfederler, sanat müzesinde sanat eserlerini analiz ederler, bilim merkezinde doğal olaylarla deney yaparlar. Her ziyaretçi farklı deneyimler yaşasa da öğrenme süreci tamamen doğrudan ve etkileşimli deneyimlerle gerçekleşir. Bu tür öğrenme, kitaptan bilgi ezberlemekten veya video izlemekten daha derin bir öğrenme sağlar (Jeffery-Clay, 1998).

Müzelerde yapılan planlı ve programlı etkinlikler aracılığıyla, yaparak yaşayarak öğrenmenin öğrencilerin bilinç düzeylerini artırdığı ve müze eğitimi ile okul dışı öğrenmeyle ilgili farkındalık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme esnasında uzman görüşü alınarak hazırlanan ara-bul kağıtları ile müze sergi alanındaki nesneler hakkında bilgi edinilmiştir. Araştırma sonunda öğrencilerin çoğunluğu müzede gerçekleştirilen etkinliklerin kalıcı bilgi oluşturulmasında etkili olduğunu bildirmiştir. Müzedeki eserlerin çizimleriyle açılan sergi aracılığıyla okulda eğitim gören her sınıf seviyesindeki öğrencilere ilimizdeki iki müze tanıtılmış ve merak uyandırılmıştır. Süreçte geziye katılmayan diğer öğrencilerin arkadaşlarıyla paylaşımları sonucunda müze ziyareti talep etmeleri bu sonucu desteklemektedir.

Bu araştırmada uygulamalı etkinlikler aracılığıyla müzeler, nesnelerin bakıp geçildiği sıkıcı bir ortam olmaktan çıkarılıp, müze uzmanı-öğretmen ve aktif öğrenci iş birliğiyle eğlenceli öğrenme merkezleri haline getirilmiş; böylece öğrencilerin müzelere karşı olumsuz tutumlarının olumluya dönüştüğü gözlemlenmiştir. Kültür ve sanat eserleri tanıtılarak geçmişle günümüz arasında bağlantı kurmaları sağlanmış, kültürel miras hakkında bilgi seviyeleri artırılmış ve bu mirasın sürdürülebilirliğinin önemi kavratılmıştır. Bu sonuçlara dayanarak, okul dışı öğrenme ortamlarından müzelerde yapılan etkinliklerin öğrencilerin tarih dersine olan ilgisini artırdığı ve bu derse yönelik tutum ve algılarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Uzman görüşmeleriyle elde edilen bulgular da sonucu desteklemektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, diğer araştırmacıların çalışmalarının sonuçlarıyla benzerdir. Meydan ve Akkuş (2014) yürüttükleri araştırma sonucunda, müze gezileri gibi etkinliklerin

öğrencilerin derse olan ilgilerini artırdığını, aynı zamanda tarihi ve kültürel değerlerin edinilmesinde son derece etkili olduğunu belirlemiştir. Buyurgan (2017) araştırmasında, iki farklı grupta Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne gerçekleştirilen programlı müze ziyaretlerinin, Anadolu Uygarlıkları hakkında bilgi edinmenin ve yaşanmışlıkların öğrenmede güçlü etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karagözoğlu'nun (2020) araştırması sonucuna göre, aktif olarak yer alınan müze etkinlikleri öğrenciler tarafından eğlenceli, yararlı ve ilgi çekici bulunmuştur. Aslan (2023), metafor ölçeği kullanarak gerçekleştirdiği araştırmanın sonucunda öğrencilerin müzeleri sadece tarih değil, farklı disiplinleri de içeren alanlar olarak gördüklerini ve bu mekanların geçmiş ile bugün arasında bağlar kurmalarını sağladığını belirtmiştir.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmelerin bulguları incelendiğinde, müzelerin okul dışı öğrenme ortamları olarak kullanımına yönelik öğretmenlerin bilinçlendirilmesinin çok önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu çalışma ile adeta dijital dünyanın bir parçası haline gelen ve teknolojik aletlerle bütünleşen gençlerimizin çoğunun hiç kullanmadığını belirttiği unutulmaya yüz tutmuş iletişim araçlarından mektuplaşma yeniden canlandırılmış, tarih sanatla bütünleştirilerek tarih kokulu mektuplar posta yoluyla bir yıl süresince yurt içi ve yurt dışına karşılıklı taşınmıştır. Pullar ve zarflar elden ele dolaşırken merak uyandırmış, çok sayıda olumlu dönütler olmuştur.

Sonuç olarak okul dışı öğrenme, öğrencilerin çeşitli sosyal ve kültürel ortamlara katılarak öğrenme süreçlerini daha derinlemesine deneyimlemelerine olanak tanır. Türkiye Yüzyılı Maarif Model'inde becerilerin gelişimi; zihinsel, sosyal, duygusal, duyuşsal, fiziksel ve ahlaki boyutları içeren bütüncül bir yapıda ele alınır. Okul dışı öğrenme biçimi kapsayıcılık ve bireysel gelişim hedeflerine hizmet etmenin yanı sıra, öğrencilerin toplumsal sorumluluk ve bilinç kazanmalarına da önemli katkılar sağlar. Örneğin, müze gezileri ve kültürel etkinlikler gibi okul dışı öğrenme fırsatları, öğrencilere toplumsal değerler, tarihsel ve kültürel miras hakkında farkındalık kazandırır. Bu açıdan bakıldığında, okul dışı öğrenme yalnızca akademik başarıyı desteklemekle kalmaz; aynı zamanda öğrencilerin sosyal ve kişisel gelişiminde de kritik bir rol oynar. Bu nedenle, Türkiye Yüzyılı Maarif Model'inin eğitimdeki öğrenme çıktılarıyla örtüşen okul dışı öğrenme uygulamaları, öğrencilerin daha geniş bir perspektife sahip olmalarını, yaratıcılıklarını geliştirmelerini ve toplumsal sorumluluk bilinci kazanmalarını sağlayarak eğitim sürecini zenginleştirmenin önemli bir aracı olarak görülmektedir. Araştırma sonucunda gerekli planlanmalar yapılarak bu öğrenme ortamlarının kullanımının her düzeydeki öğrencilerin eğitimine büyük faydalar sağlayacağına inanılmaktadır.

Araştırma bulgularına bağlı olarak geliştirilen öneriler ise:

- Alan çalışmasının yapıldığı dört müzede de öğrencilere yönelik düzenli atölye çalışmalarının olmadığı gözlemlenmiştir. Sadece İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nde eğer talep olursa İslami desenlerle ilgili atölye açıldığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, müzelerin içerisinde gerçekleştirilecek atölye çalışmalarıyla müzelerin sadece gezi yerleri olmaktan çıkarılıp, kalıcı bilginin öğrenildiği eğlenceli öğrenme ortamlarına dönüştürülmesi önerilmektedir.
- Araştırma sadece bir okulun Anadolu lisesi ve fen lisesinde eğitim gören 9. sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Farklı okul türlerinden öğrencilerle yapılabilir.
- Araştırmada öğrencilerin okul dışı tarih öğretimi ve müze eğitime karşı tutumları cinsiyet ve okul türü açısından incelenmiştir; bundan sonraki çalışmalarda farklı değişkenler açısından da (yaş, sınıf seviyesi, anne-baba eğitim düzeyi vb.) incelenebilir, şeklindedir.

KAYNAKÇA

- Akhan, O. (2022). Tarih öğretmenlerinin derslerinde aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanmalarına yönelik deneyimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(2), 431-444. [Türkçe Makale]
- Arıkan, İ. (2012). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi (Adıyaman örneği)* (Yüksek lisans tezi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman). <https://acikbilim.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir. [Türkçe Tez]
- Aslan, E. ve Akçalı, A. A. (2007). Kimlik sunumu olarak tarih eğitimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 125-132.
- Aslan, A. ve Gangal, M. (2023). Okul öncesi öğretmen adaylarının Taşkın Müzesi deneyimleri. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 21-41. [Türkçe Makale]
- Aslan, N. (2023). Ortaöğretim öğrencileri için müzede öğrenme. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 161-174. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1366558> [Türkçe Makale]
- Ata, B. (2013). Sosyal bilgiler eğitiminde müzelerin önemi. R. Turan & K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (ss. 342-355). Ankara: Pegem Akademi. [Türkçe Eser İçerisinde Bölüm]
- Ata, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde müzeler. A. Şimşek & S. Kaymakçı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss. 171-188). Ankara: Pegem Akademi. [Türkçe Eser İçerisinde Bölüm]
- Bolat, A., Karamustafaoğlu, S. ve Karamustafaoğlu, O. (2020). Okul dışı öğrenme ortamının 5. sınıf "Canlılar Dünyası" ünitesinde öğrenci başarısına etkisi: Biyoçeşitlilik müzesi örneği. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 42-54.
- Bozdoğan, A. E. (2016). Okul dışı çevrelere eğitim amaçlı gezi düzenleyebilme öz-yeterlik inancı ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 9(1), 111-129.
- Buyurgan, S. (2017). Yaşayan ve yaşatan müze. *Yaratıcı Drama Dergisi "Müze Özel Sayısı"*, 127-136. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ydrama/issue/60246/876529>
- Bülbül, H. (2016). Müze ile eğitim yoluyla ortaokul öğrencilerinde kültürel miras bilinci oluşturma. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 681-694.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [Türkçe Kitap]
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal Bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi. [Türkçe Kitap]
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

- Çifçi, T. ve Dikmenli, Y. (2016). Coğrafya öğretmenlerinin okul dışı coğrafya öğretimine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 363-382. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59448/854050/> [Türkçe Makale]
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 303-316. [Türkçe Makale]
- Er Tuna, Y., ve Kaya, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında müze ve müze eğitime yönelik yapılmış lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 515-529.
- Ertas, H., Şen, A. İ., Parmaksızoğlu, A. ve Şen, A. İ. (2011). Okul dışı bilimsel etkinliklerin 9. sınıf öğrencilerinin enerji konusunu günlük hayatla ilişkilendirme düzeyine etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(2), 178-198.
- Ertaş Kılıç, H. ve Şen, A. İ. (2014). Okul dışı öğrenme etkinliklerine ve eleştirel düşünmeye dayalı fizik öğretiminin öğrenci tutumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 13-30. [Türkçe Makale]
- Fırat Durdukoca, Ş. (2023). Okul dışı öğrenme ortamları ve faaliyetlerine yönelik temel eğitim öğretmen adaylarının görüşleri ve yeterlik algıları. *EKEV Akademi Dergisi*, 0(93), 421-442.
- Göreck Baybars, M. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının okul dışı öğrenme hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Researcher: Social Sciences Studies (RSSS)*, 5(2), 218-229.
- Gürbey, Z. B., Efe, H. ve Mertoğlu, H. (2020). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme kapsamında müze eğitime ilişkin görüşleri. *Journal of Sustainable Education Studies*, 1(1), 13-25.
- Gürbey, Z. B., Mertoğlu, H., Sayan, H. ve Akgül, E. M. (2022). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme etkinliklerine ilişkin davranışsal hedeflerinin belirlenmesi. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 64-80.
- Gürsoy, G. ve Polat, S. N. Y. (2023). Fen eğitiminde okul dışı öğrenme ortamına ilişkin yapılan tezlerin sistematik derlemesi. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1-20.
- Jeffery-Clay, K. R. (1998). Constructivism in museums: How museums create meaningful learning environments. *The Journal of Museum Education*, 23(1), 3-7.
- Kanat, S. ve Atalay, C. M. (2018). Posta sanatında mühür. *Add-İst Sanat ve Tasarım Diyalogları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı ve Sergi Kataloğu*, 143-156. İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Karagözoğlu, N. (2020). Ortaokul öğrencilerinin etkinliklerle müze eğitime ilişkin görüşleri: Yozgat Müzesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 33-50. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.610442> [Türkçe Makale]
- Kartal, A. ve Şeyhoğlu, A. (2020). Öğrenci bakış açısıyla sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları bağlamında “müzeler”. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 128-146. <https://doi.org/10.30855/gjes.2020.06.01.008>
- Keskin, S. C.ve Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115. [Türkçe Makale]
- Kuru, S. ve Olgaç, P. (2017). Giysilerde yaşayan pullar. *Kesit Akademi Dergisi*, (9), 144-152.
- Kuruçay, K. A. (2022). Bir iletişim aracı olarak posta sanatı (mail art). *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(3), 764-780.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2018). 2023 Eğitim Vizyonu. <https://setav.org/assets/uploads/2019/01/MEB-2023-E%C4%9Fitim-Vizyonu-Belgesi.pdf> adresinden 12.11. 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Metin, E. (2006). Turizm destekli tarih eğitimi. *Siyasal Bilimler Araştırma Dergisi*, (8), 307-333. [Türkçe Makale]
- Meydan, A. ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (29), 0-0. <https://doi.org/10.14781/mcd.92390>
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ‘Okul Dışı Tarih Öğretimi ’ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish History Education Journal*, 4(1), 89-121. [Türkçe Makale]
- Özsoy, V., Dilli, R., Karakaya, Ü., Bıyıklı, N. ve Çalık, Ş. (2017). Doğal, tarihi ve kültürel mekanlar ile bilim merkezlerinin yaygın öğrenme ortamı olarak kullanılması. *Millî Eğitim Dergisi*, 46(214), 477-488. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36135/405961>
- PTT Pul Müzesi. (2023). Osmanlı Dönemi. *Koleksiyonlar* içinde. <http://www.pttpulmuzesi.org.tr/PageDetail.aspx?PID=4> adresinden 10.03. 2023 tarihinde edinilmiştir.

- Sayna, Y. (2009). Türk kültür mirasının korunması ve tarihi çevre bilinci üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(1), 157-160.
- Safran, M. (2003). Türk tarih öğretimi ve meseleleri. *Türkler Ansiklopedisi*, 936.
- Şen, A. İ. (2019). Okul dışı öğrenme nedir? A. İ. Şen (Ed.), *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 1-20). Ankara: Pegem Akademi. [Türkçe Eser İçerisinde Bölüm]
- Şimşek, A. ve Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek & S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 1-13). Ankara: Pegem Akademi. [Türkçe Eser İçerisinde Bölüm]
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (Eds.). (2013). Sosyal bilgilerde tarihin yeri ve önemi. *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde. Ankara: Pegem Akademi. [Türkçe Eser İçerisinde Bölüm]
- UNESCO. (1963). *Müzelerin teşkilatlanması pratik öğütler*. ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları. Sayı: 2. Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi.
- Utku, Ç. ve Tepecik, A. (2008). *İlköğretim 5. sınıf düzeyi sanat eğitiminde müze eğitiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir. [Türkçe Tez]
- Üztemur, S., Dinç, E. ve Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekanlarda becerileri uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46(214), 477-488. [Türkçe Makale]
- Yalçındağ, Y. (2023). 14 Ağustos 1925- Türkiye’de ilk posta pulları tedavüle çıkarıldı. <https://www.noldubugun.com/14-agustos-1925-turkiyede-ilk-posta-pullari-tedavule-cikarildi> adresinden 21.10.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Yazıcı, K. (2014). Tarih öğretiminde posta pullarının kullanılabilirliğine bir örnek “100 posta pulu ile Türk tarihinden bir kesit -1863-1950 yılları arası-”. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16), 176-199.
- Yazıcı, F. ve Yıldırım, T. (2017). Okul dışı tarih öğretimi ve sosyal zekâ arasındaki ilişkinin yol analiziyle incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(2), 733-755. [Türkçe Makale]
- Yazıcı, H., Ertürk, A. ve Kulaca, İ. (2022). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların okul dışı öğrenme ortamları kılavuzu bağlamında değerlendirilmesi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 1-27. [Türkçe Tez]
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. [Türkçe Kitap]
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. [Türkçe Kitap]